

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
JULIANE KOKOTT
prednesené 28. februára 2013¹

Vec C-681/11

Schenker & Co. AG a i.

[návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný Oberster Gerichtshof (Rakúsko)]

„Hospodárska súťaž — Kartely — Články 85 EHS, 81 ES a 101 ZFEÚ — Nariadenie (EHS) č. 17 — Nariadenie (ES) č. 1/2003 — Omyl podniku vo veci rozporu jeho správania s kartelovým právom (omyl pri posudzovaní zákazu) — Možnosť vytýkať omyl pri posudzovaní zákazu — Dôvera v právnu radu — Dôvera v správnosť rozhodnutia vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže — Úprava o korunnom svedkovi podľa vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže — Právomoc vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže konštatovať kartelový delikt bez uloženia sankcií“

I – Úvod

1. Možno sťah podnik za kartelový delikt, ak tento podnik mylne vychádzal zo zákonnosti vlastného správania? To je podstatou právnej otázky, s ktorou je v tomto prípade konfrontovaný Súdny dvor v rámci predmetného prejudiciálneho konania.

2. Rakúsky orgán hospodárskej súťaže sťah viaceré špeditárske podniky z dôvodu porušenia článku 101 ZFEÚ a príslušných ustanovení vnútroštátneho kartelového práva, pretože dlhé roky uzatvárali dohody o cenách. Dotknuté podniky sa bránia predovšetkým tvrdením, že sa v dobrej viere spoliehali na radu špecializovanej advokátskej kancelárie, ako aj na rozhodnutie príslušného vnútroštátneho súdu, a preto ich nemožno obviňovať z účasti na kartelovom delikte ani im zaň uložiť pokuty.

3. Tento prípad o to viac dokazuje, že orgány hospodárskej súťaže a súdy príslušné pre túto oblasť sú pri plnení svojich úloh konfrontované s problémami, pri ktorých existuje podobnosť s trestným právom, a pri ich riešení sa môžu objavovať aj citlivé otázky ochrany základných práv. Nasmerovanie, ktoré v tejto súvislosti uskutoční Súdny dvor, bude mať zásadný význam pre ďalší vývin európskeho práva hospodárskej súťaže a pre jeho praktické uplatnenie – na úrovni Únie, ako aj na vnútroštátnej úrovni.

¹ — Jazyk prednesu: nemčina.

II – Právny rámec

A – Právo Únie

4. Právny rámec Únie je v tomto prípade na úrovni primárneho práva určený článkom 85 Zmluvy o E(H)S a článkom 81 ES, ako aj všeobecnými právnymi zásadami práva Únie. Na úrovni sekundárneho práva bolo pre obdobie do 30. apríla 2004 vrátane tohto dátumu relevantné nariadenie Rady (EHS) č. 17², od 1. mája 2004 platí nariadenie (ES) č. 1/2003³.

1. Nariadenie (EHS) č. 17

5. Podľa článku 2 nariadenia (EHS) č. 17 mali podniky a združenia podnikov možnosť žiadať od Európskej komisie o tzv. negatívny atest:

„Na požiadanie príslušných podnikov alebo združení podnikov môže Komisia na základe faktov, ktoré má k dispozícii potvrdiť, že podľa článku 85 (1) alebo článku 86 zmluvy neexistujú žiadne dôvody preto, aby zasiahla proti dohodám, rozhodnutiam alebo postupom.“

2. Nariadenie (ES) č. 1/2003

6. V článku 5 nariadenia (ES) č. 1/2003 sa pod nadpisom Právomoci orgánov hospodárskej súťaže členských štátov upravuje toto:

„Orgány hospodárskej súťaže členských štátov majú právomoc na uplatňovanie článkov 81 a 82 Zmluvy v jednotlivých prípadoch. Na tento účel, konajúc zo svojho vlastného podnetu alebo na základe sťažnosti, môžu prijímať tieto rozhodnutia:

- nariadiť skončenie porušovania,
- nariadiť dočasné opatrenia,
- prijímať záväzky,
- ukladať pokuty, pravidelné penále alebo iné sankcie podľa vnútroštátneho práva.

Ak na základe informácií, ktoré majú k dispozícii, nie sú splnené podmienky pre zákaz, môžu tiež rozhodnúť, že nie sú žiadne dôvody na zásah z ich strany.“

7. Okrem toho sa v článku 6 nariadenia (ES) č. 1/2003 uvádza táto úprava právomoci vnútroštátnych súdov:

„Vnútroštátne súdy majú právomoc na uplatňovanie článkov 81 a 82 Zmluvy.“

8. Podľa článku 35 ods. 1 nariadenia (ES) č. 1/2003 môžu medzi orgány hospodárskej súťaže členských štátov, ktoré sú zodpovedné za uplatňovanie článkov 81 a 82 Zmluvy, patriť aj súdy.

2 — Nariadenie Rady (EHS) č. 17 zo 6. februára 1962: Prvé nariadenie implementujúce články 85 a 86 zmluvy (Ú. v. ES 13, s. 204; Mim. vyd. 08/001, s. 3).

3 — Nariadenie Rady (ES) č. 1/2003 zo 16. decembra 2002 o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy (Ú. v. ES L 1, 2003, s. 1; Mim. vyd. 08/002, s. 205). Toto nariadenie sa uplatňuje od 1. mája 2004, ako je zjavné z jeho článku 45 ods. 2.

9. Právomoci Európskej komisie sa upravujú v článku 7 ods. 1 nariadenia (ES) č. 1/2003 v skrátenej podobe takto:

„Ak Komisia, konajúc na základe sťažnosti alebo z vlastného podnetu, zistí porušovanie článkov 81 a 82 Zmluvy, môže rozhodnutím od príslušných podnikov a združení podnikov požiadať o ukončenie takého porušovania... Ak má Komisia na tom oprávnený záujem, môže tiež zistiť porušenie po tom, čo bolo spáchané.“

10. Okrem toho zakladá článok 23 ods. 2 nariadenia (ES) č. 1/2003 túto právomoc Európskej komisie na ukladanie pokút:

„Komisia môže rozhodnutím uložiť podnikom alebo združeniam podnikov pokuty, keď úmyselne alebo z nedbalosti:

a) porušujú článok 81 alebo článok 82 Zmluvy...“

11. Na doplnenie treba upozorniť na článok 10 nariadenia (ES) č. 1/2003, ktorý obsahuje toto ustanovenie o zistení neuplatniteľnosti:

„Keď si to verejný záujem Spoločenstva týkajúci sa uplatňovania článkov 81 a 82 Zmluvy [o ES] vyžaduje, Komisia, konajúc na vlastný podnet, môže rozhodnutím stanoviť, že článok 81 Zmluvy [o ES] nie je uplatniteľný na dohodu, rozhodnutie združenia podnikov alebo zosúladený postup buď preto, že nie sú splnené podmienky článku 81 ods. 1 Zmluvy [o ES], alebo že sú splnené podmienky článku 81 ods. 3 Zmluvy [o ES].

...“

B – Vnútroštátne právo

12. Od 1. januára 1989 do 31. decembra 2005 platil v Rakúsku Kartellgesetz 1988 (zákon o karteloch z roku 1988, ďalej len „zákon o karteloch z roku 1988“)⁴. § 16 zákona o karteloch z roku 1988 obsahoval túto definíciu pojmu „bagateľné kartely“:

„Bagateľnými kartelmi sa rozumejú kartely, ktoré majú v čase svojho vzniku podiel na zásobovaní

1. celého tuzemského trhu nižší ako 5 % a
2. prípadného miestneho tuzemského čiastkového trhu nižší ako 25 %.“

13. Podľa § 18 ods. 1 prvého bodu zákona o karteloch z roku 1988 sa mohli bagateľné kartely uskutočňovať aj predtým, ako boli právoplatne povolené; výnimku predstavovali prípady, keď vstupom ďalších podnikov do kartelu došlo k prekročeniu limitov stanovených v § 16 kartelového zákona z roku 1988.

4 — BGBl č. 600/1988.

14. Od 1. januára 2006 platí v Rakúsku Kartellgesetz 2005 (zákon o karteloch z roku 2005; ďalej len „zákon o karteloch z roku 2005“)⁵, ktorého § 1 ods. 1 obsahuje zákaz takých spôsobov správania, ktoré sú v rozpore s hospodárskou súťažou, pričom je porovnateľný so zákazom uvedeným v článku 81 ods. 1 ES (teraz článok 101 ods. 1 ZFEÚ). Podľa § 2 ods. 2 prvého bodu zákona o karteloch z roku 2005 predstavujú výnimku z tohto zákazu zase „kartely, na ktorých sa zúčastňujú podniky, ktorých spoločný podiel na celkovom tuzemskom trhu nie je vyšší ako 5 % a na prípadnom miestnom tuzemskom čiastkovom trhu je ich podiel nižší ako 25 % (bagateľné kartely)“.

15. § 28 ods. 1 zákona o karteloch z roku 2005 stanovuje:

„Ak je porušovanie... ukončené, je kartelový súd povinný konštatovať porušenie, ak je to predmetom oprávneného záujmu.“

III – Skutkový stav a právny spor vo veci samej

16. Pred vnútroštátnymi súdmi, do príslušnosti ktorých patria kartelové veci, bol predložený právny spor medzi rakúskym Bundeswettbewerbsbehörde (spolkový orgán hospodárskej súťaže) a radom špeditérskych podnikov, ktoré pôsobia v Rakúsku.

17. Základom tohto právneho sporu je dlhoročný kartel na rakúskom trhu špeditérskych služieb, tzv. Spediteurs-Sammelladungs-Konferenz (Konferencia špeditérov zberných nákladov; ďalej len „SSK“), ktorá má ako „záujmové združenie“ približne 40 členov.⁶ V SSK sa medzi zúčastnenými špeditérskymi podnikmi uzatvárali predovšetkým dohody o tarifách za vnútroštátnu prepravu zberných nákladov, to znamená za špeditérске služby, v prípade ktorých sa viaceré jednotlivé zásielky od rôznych odosielateľov logisticky zbierajú do jedného zberného nákladu a odosielajú sa na rozličné miesta určenia.

18. SSK vznikla v polovici 90. rokov. So zreteľom na založenie Európskeho hospodárskeho priestoru k 1. januáru 1994 sa zúčastnené špeditérске podniky usilovali o to, aby sa nedostali do rozporu s európskym právom hospodárskej súťaže. Svoju spoluprácu preto obmedzili na územie Rakúskej republiky.

19. Dňa 30. mája 1994 získala SSK právnu formu spoločnosti založenej podľa občianskeho práva, pričom bola dohodnutá odkladacia podmienka povolenia zo strany kartelového súdu.

20. Dňa 28. júna 1994 bola na rakúsky kartelový súd podaná žiadosť o povolenie kartelovej dohody SSK.⁷ K žiadosti bola pripojená rámcová zmluva SSK a žiadatelia posúdili skutkové okolnosti podľa rakúskeho, ako aj podľa európskeho kartelového práva. V konaní pred kartelovým súdom bol predložený predbežný posudok Paritného výboru pre kartelové záležitosti⁸, ktorý dospel k predbežnému záveru, že kartel nepredstavuje prekážku pre obchod medzi členskými štátmi, a preto sa neuplatnia európske predpisy o hospodárskej súťaži. Keďže v záverečnom posudku však paritný výbor uznal SSK z pohľadu národného hospodárstva za neoprávnenú, žiadosť o povolenie bola vzatá späť.

5 — BGBl č. 61/2005.

6 — Organizácie, ktoré boli predchodkyňami SSK, Auto-Sammelladungskonferenz a Bahn-Sammelladungskonferenz (Konferencia špeditérov zberných nákladov v automobilovej preprave a Konferencia špeditérov zberných nákladov v železničnej preprave), existovali od 70. rokov a až do svojho zániku 31. decembra 1993 mali v Rakúsku postavenie povolených kartelov.

7 — Spisová značka 4 Kt 533/94.

8 — Paritätische Ausschuss für Kartellangelegenheiten (Paritný výbor pre kartelové záležitosti) bol až do svojho zrušenia novelou kartelového zákona z roku 2002 odborným pomocným orgánom kartelového súdu. Jeho činnosť bola upravená v § 49, § 112 a § 113 zákona o karteloch z roku 1988.

21. Zentralverband der Spediteure (Ústredný zväz špeditérov; ďalej len „ZV“) požiadal 6. februára 1995 kartelový súd o určenie, že SSK predstavuje bagateľný kartel v zmysle § 16 zákona o karteloch z roku 1988, a preto sa môže vykonávať bez povolenia.⁹ Kartelový súd uskutočnil náhľad do spisu vo veci konania o vydanie povolenia z roku 1994¹⁰, odkiaľ získal informáciu o právnom názore paritného výboru, ktorý v danom čase vyjadril vo svojom predbežnom posudku k otázke uplatniteľnosti európskeho kartelového práva. Uznesením z 2. februára 1996 kartelový súd určil, že SSK predstavuje bagateľný kartel v zmysle § 16 zákona o karteloch z roku 1988. Uznesenie nadobudlo platnosť bez podania opravného prostriedku.

22. Aj advokátska kancelária¹¹, ktorú oslovil kartelový splnomocnenec SSK, zastávala názor, že SSK možno považovať za bagateľný kartel. Tento názor je vyjadrený vo viacerých jej poradenských listoch.

23. Poverení advokáti najprv potvrdili, že aktivity SSK plánované podľa ustanovení predloženej rámcovej dohody možno bez výhrady realizovať. V liste z 11. marca 1996 uviedli body, ktoré sa majú dodržiavať pri vykonávaní SSK ako bagateľného kartelu. Otázkou, či je bagateľný kartel zlučiteľný s európskym kartelovým právom, sa list výslovne nezaoberal.

24. V ďalšom liste z roku 2001, ktorý podnietila zmena tarifnej štruktúry SSK, okrem toho advokátska kancelária uviedla, že existencia bagateľného kartelu závisí iba od toho, či zúčastnené podniky spoločne prekročili alebo neprekročili určité podiely na trhu.

25. V súvislosti s novelou zákona o karteloch z roku 2005, ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2006, požiadal ZV opätovne advokátsku kanceláriu o preskúmanie otázky, aké dôsledky bude mať táto novela na SSK. Advokátska kancelária vo svojej odpovedi z 15. júla 2005 uviedla, že sa musí overiť, či podiel SSK prekračuje 5 % na vnútroštátnom trhu a či sú dohody prijaté v rámci SSK vyňaté zo zákazu kartelu. Otázke zlučiteľnosti s európskym kartelovým právom sa list opätovne nevenoval.

26. Prieskumom vykonaným elektronickou poštou ZV zistil podiely členov SSK na trhu v rámci Rakúska v oblasti prepravy zberných nákladov v oblasti kusového tovaru za roky 2004, 2005 a 2006. Pri uplatnení zásad vymedzenia trhu, ktoré boli základom určovacieho uznesenia kartelového súdu, vypočítal ZV podiel SSK na trhu vo výške 3,82 % za rok 2005, resp. 3,23 % za rok 2006. O nepresiahnutí hranice 5 % boli informovaní prinajmenšom najdôležitejší členovia SSK. Podľa uznesenia o predložení návrhu na začatie prejudiciálneho konania je vylúčené, že by sa do roku 2004 vrátane prekročila hranica 5 % v dôsledku prístúpenia nových členov.

27. Európska komisia 11. októbra 2007 oznámila, že vykonala neohlásené kontroly v obchodných priestoroch rôznych poskytovateľov medzinárodných špeditérskych služieb z dôvodu podozrenia, že došlo k obchodným praktikám obmedzujúcim hospodársku súťaž. V reakcii na to predstavenstvo SSK vydalo 29. novembra 2007 jednomyselné rozhodnutie o okamžitom rozpustení SSK. Členovia SSK boli o tomto rozhodnutí informovaní 21. decembra 2007.

28. Bundeswettbewerbsbehörde teraz špeditérskym podnikom zúčastneným na SSK vytýka, že od roku 1994 do 27. novembra 2007 sa „podieľali na jedinom, komplexnom, mnohotvárnom porušovaní európskeho a vnútroštátneho a kartelového práva“ tým, že „sa dohodli na tarifách za vnútroštátnu prepravu zberných nákladov platných v celom Rakúsku“. Bundeswettbewerbsbehörde v konaní vo veci

9 — Spisová značka 4 Kt 79/95-12.

10 — Pozri bod 20 týchto návrhov.

11 — [Poznámka pod čiarou nie je určená na uverejnenie].

samej navrhla uložiť väčšine dotknutých podnikov pokuty z dôvodu ich účasti na karteli.¹² Pokiaľ ide o firmu Schenker, ktorá sa ponúkla, že bude vystupovať ako korunný svedok, navrhlo sa len konštatovanie porušenia článku 101 ZFEÚ a § 1 zákona o karteloch z roku 2005 (resp. § 9 v spojení s § 18 zákona o karteloch z roku 1988) bez finančných sankcií.

29. Špeditárske podniky sa bránia predovšetkým tým, že sa spoliehali na odbornú radu právneho poradcu, ktorý má v oblasti práva hospodárskej súťaže skúsenosti a je spoľahlivý, a že kartelový súd uznal SSK ako bagatelný kartel v zmysle § 16 zákona o karteloch z roku 1988. Zastávali názor, že európske právo hospodárskej súťaže sa nemalo uplatniť, pretože obmedzenie hospodárskej súťaže, ktoré vyplývalo z činnosti SSK, neovplyvňovalo obchod medzi členskými štátmi.

30. Táto obrana bola na prvom stupni úspešná: Oberlandesgericht Wien ako kartelový súd čiastočným rozhodnutím z 22. februára 2011 návrhy Bundeswettbewerbsbehörde zamietol.¹³ Na odôvodnenie okrem iného uviedol, že pokiaľ ide o cenové dohody, špeditárskym podnikom nemožno vytýkať zavinené konanie, pretože sa môžu odvolať na určujúce uznesenie kartelového súdu z 2. februára 1996 a okrem toho si zadovážili právnu radu špecializovanej advokátskej kancelárie. Čo sa osobitne týka firmy Schenker ako korunného svedka, Oberlandesgericht dospel k záveru, že konštatovať rozpor bez toho, aby sa pritom uložila pokuta, je výlučne záležitosťou Európskej komisie.

31. Bundeswettbewerbsbehörde a Bundeskartellanwalt (spolkový prokurátor vo veciach kartelov) podali proti prvostupňovému rozhodnutiu, ktoré vyhlásil Oberlandesgericht Wien, odvolanie („Rekurs“) na Oberster Gerichtshof ako vrchný kartelový súd. V konaní pred Oberster Gerichtshof predložila Európska komisia listom z 12. septembra 2011 písomné pripomienky.¹⁴

IV – Návrh na začatie prejudiciálneho konania a konanie pred Súdny dvorom

32. Uznesením z 5. decembra 2011, ktoré bolo kancelárii Súdneho dvora doručené 27. decembra 2011, predložil rakúsky Oberster Gerichtshof ako vrchný kartelový súd¹⁵ (ďalej aj „vnútroštátny súd“) Súdny dvor návrh na začatie prejudiciálneho konania o týchto otázkach:

1. Smie byť porušenie článku 101 ZFEÚ podnikom potrestané pokutou, ak bol podnik v otázke zákonnosti svojho správania v omyle a tento omyl mu nemožno vytýkať?

Pre prípad, že bude otázka 1 zodpovedaná záporne:

- a) Nemožno omyl v otázke zákonnosti správania vytýkať, ak sa podnik správal v súlade s radou právneho poradcu skúseného v oblasti práva hospodárskej súťaže a nesprávnosť rady nebola ani zjavná, ani dostatočným overením podnikom rozpoznateľná?
 - b) Nemožno omyl v otázke zákonnosti správania vytýkať, ak sa podnik spoliehal na správnosť rozhodnutia vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže, ktorý samotné posudzované správanie preskúmal a konštatoval jeho prípustnosť?
2. Majú vnútroštátne orgány hospodárskej súťaže právomoc určiť, že sa podnik zúčastnil na karteli, ktorý porušuje právo hospodárskej súťaže Únie, ak tomuto podniku nie je možné uložiť pokutu z dôvodu „úpravy o korunnom svedkovi“?

12 — Ako právny základ pre uloženie pokút bol použitý § 142 ods. 1 písm. a) a d) zákona o karteloch z roku 1998, ako aj § 29 ods. 1 písm. a) a d) zákona o karteloch z roku 2005.

13 — Spisová značka 4 Kt 7, 8/10-146.

14 — Pozri v tejto súvislosti článok 15 ods. 3 tretiu vetu nariadenia (ES) č. 1/2003.

15 — Spisová značka 16 Ok 4/11.

33. Na konaní pred Súdnyim dvorom sa okrem firmy Schenker a množstva iných podnikov, ktoré boli účastníkmi konania vo veci samej, písomne vyjadrili aj rakúsky Bundeswettbewerbsbehörde a Bundeskartellanwalt, vlády Talianska a Poľska, ako aj Európska komisia. Bundeswettbewerbsbehörde a väčšina zúčastnených podnikov, ako aj Európska komisia boli zastúpené aj na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 15. januára 2013.

V – Posúdenie

34. Prejednávaný prípad sa spolu s SSK týka dlhoročného kartelu, ktorý bol v Rakúsku aktívny čiastočne v období platnosti nariadenia (ESH) č. 17 a čiastočne v období platnosti nariadenia (ES) č. 1/2003.

35. Z obsahového hľadiska ide celkovo o otázku, či podniky, ktoré boli súčasťou SSK, mohli v dobrej viere vychádzať z toho, že dohody o cenách, ktoré uzatvorili, neovplyvňovali obchod medzi členskými štátmi, a teda spadali výlučne do pôsobnosti vnútroštátneho rakúskeho kartelového práva, a nie aj do pôsobnosti európskeho práva hospodárskej súťaže.

36. Pokiaľ ide o právo Únie, členovia SSK sa domnievali, že sú „v bezpečí“, keďže miestnu pôsobnosť svojho kartelu obmedzili výlučne na územie Rakúska. Vzhľadom na judikatúru súdov Únie a správnu prax Európskej komisie niet pochybností o tom, že tento právny názor bol *objektívne* nesprávny.¹⁶ Nie je však jasné, či aj *subjektívne* možno uplatniť vo vzťahu k dotknutým podnikom zodpovednosť za porušenie zákazu kartelov, ktorý je upravený v práve Únie. Inými slovami, na tomto mieste treba preskúmať, či sú podniky, ktoré boli súčasťou SSK, *vinné* za porušenie zákazu kartelov, ktorý upravuje právo Únie.

37. Vnútroštátny súd sa vo svojom uznesení o predložení návrhu na začatie prejudiciálneho konania, rovnako ako účastníci konania, odvoláva na článok 101 ZFEÚ, ktorý sa však uplatňuje až od 1. decembra 2009. Naproti tomu ku kartelovému deliktu, ktorý je predmetom sporu, došlo v období, keď čiastočne platil článok 81 ES a sčasti dokonca ešte článok 85 Zmluvy o E(H)S. Na to, aby sa vnútroštátnemu súdu poskytla odpoveď, ktorá bude užitočná pre vyriešenie sporu, treba na návrh na začatie prejudiciálneho konania odpovedať s ohľadom na posledné dva uvedené predpisy. Bez problémov samozrejme možno preniesť nasledujúce tvrdenia na zákaz kartelov, ktorý je v práve Únie upravený v súčasnom znení článku 101 ZFEÚ. Na zjednodušenie preto v prevažnej miere hovorím o „zákaze kartelov upravenom v práve Únie“, ktorý je z obsahového hľadiska v podstate zakotvený vo všetkých troch uvedených predpisoch.

16 — Rozsudky zo 17. októbra 1972, Vereeniging van Cementhandelaren/Komisia (8/72, Zb. s. 977, bod 29); z 11. júla 1985, Remia a i./Komisia (42/84, Zb. s. 2545, bod 22 na konci); z 23. novembra 2006, Asnef-Equifax (C-238/05, Zb. s. I-11125, bod 37), a z 24. septembra 2009, Erste Group Bank a i./Komisia (C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P a C-137/07 P, Zb. s. I-8681, bod 38); oznámenie Komisie Pokyny k pojmu ovplyvnenie obchodu medzi štátmi v článkoch 81 ES a 82 ES Zmluvy [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES C 101, 2004, s. 81), oddiel 3.2.1 (najmä bod 78).

A – Omyl pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, v európskom práve hospodárskej súťaže (prvá časť prvej prejudiciálnej otázky)

38. Oberster Gerichtshof sa na základe prvej časti svojej prvej otázky chce dozvedieť, či možno podniku uložiť pokutu za porušenie zákazu kartelov upraveného v práve Únie, ktorého sa dopustil, pokiaľ sa podnik mýlil v súvislosti so zákonnosťou svojho správania a tento omyl mu nemožno vytýkať. Inými slovami, treba vysvetliť zásadnú otázku, či európske právo hospodárskej súťaže uznáva inštitút omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý je známy zo všeobecného trestného práva a vylučuje zavinenie. Súdny dvor sa vo svojej doterajšej judikatúre už stretol s týmto problémom,¹⁷ ale nikdy sa mu podrobne nevenoval.

39. Na rozdiel od názoru Európskej komisie nie je odpoveď na túto prvú časť prvej prejudiciálnej otázky vôbec nadbytočná a nedá sa nahradiť ani jednoduchým vysvetlením ďalších prejudiciálnych otázok. Uvedené ďalšie otázky boli totiž sčasti predložené len subsidiárne a okrem toho všetky logicky predpokladajú, že v európskom práve hospodárskej súťaže existuje omyl pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie. Nevyhnutne treba vopred posúdiť, či to tak je.

40. Východisko úvah o tejto problematike by malo spočívať v tom, že kartelové právo síce nepatrí do ústrednej oblasti trestného práva,¹⁸ ale jeho povaha je prinajmenšom podobná trestnému právu.¹⁹ Z toho vyplýva, že v rámci kartelového práva treba rešpektovať určité zásady, ktoré pochádzajú z trestného práva a ktoré napokon možno odvodiť zo zásady právneho štátu a zásady zavinenia. Okrem zásady osobnej zodpovednosti, ktorá súdy Únie v prípadoch kartelov až do súčasnosti často zamestnávala,²⁰ aj zásada *nulla poena sine culpa* (žiadny trest bez viny).

17 — Pozri najmä rozsudky z 1. februára 1978, Miller International Schallplatten/Komisia, nazývaný „Miller“ (19/77, Zb. s. 131, bod 18), a zo 7. júna 1983, Musique Diffusion française a i./Komisia (100/80 až 103/80, Zb. s. 1825, body 111 a 112). V rozsudku z 10. decembra 1985, Stichting Sigarettenindustrie a i./Komisia (240/82 až 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 a 269/82, Zb. s. 3831, bod 60), sa pojem omylu pri posudzovaní zákazu pri posudzovaní zákazu spomína okrajovo. V rozsudkoch z 12. júla 1979, BMW Belgium a i./Komisia, nazývaný „BMW Belgium“ (32/78 a 36/78 až 82/78, Zb. s. 2435, body 43 a 44), a z 8. novembra 1983, IAZ International Belgium a i./Komisia (96/82 až 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 a 110/82, Zb. s. 3369, bod 45), sa Súdny dvor – bez konkrétneho vysvetlenia prípadného omylu pri posudzovaní zákazu pri posudzovaní zákazu – obmedzil na konštatovanie, že nie je dôležité, či si podnik bol alebo nebol vedomý porušenia zákazu upraveného v článku 85 Zmluvy o EHS. V návrhoch, ktoré predniesol generálny advokát Mayras 29. októbra 1975 vo veci General Motors/Komisia (rozsudok z 13. novembra 1975, 26/75, Zb. s. 1367), sa omyl pri posudzovaní zákazu predpokladá, a preto sa pokuta zamietla z dôvodu úmyslu.

18 — Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) vo svojom rozsudku Jussila/Fínsko z 23. novembra 2006 (sťažnosť č. 73053/01, *Zbierka rozsudkov a rozhodnutí* 2006-XIV, § 43) nezaraduje právo hospodárskej súťaže ku klasickému trestnému právu a vychádza z toho, že trestnoprávne záruky vyplývajúce z článku 6 ods. 1 EDLP nemusia byť mimo „tvrdého jadra“ trestného práva nevyhnutne uplatnené úplne striktné.

19 — Pozri v tejto súvislosti moje návrhy z 3. júla 2007 vo veci ETI a i. (rozsudok z 11. decembra 2007, C-280/06, Zb. s. I-10893, bod 71), a z 8. septembra 2011 vo veci Toshiba Corporation a i. (rozsudok zo 14. februára 2012, C-17/10, bod 48), každý s ďalšími odkazmi. Súdny dvor uplatňuje v ustálené judikatúre trestnoprávne zásady v európskom práve hospodárskej súťaže (v súvislosti s prezumpciou nevinoty pozri rozsudok z 8. júla 1999, Hüls/Komisia, C-199/92 P, Zb. s. I-4287, body 149 a 150, so zákazom dvojnásobného potrestania – „*ne bis in idem*“ –, rozsudok zo 14. februára 2012, Toshiba Corporation a i., C-17/10, bod 94). ESELP v rozsudku Menarini Diagnostics/Taliansko z 27. septembra 2011 (sťažnosť č. 43509/08, § 38 až § 45) priznáva trestnoprávnu povahu v zmysle článku 6 ods. 1 EDLP v súvislosti s pokutou v oblasti kartelového práva, ktorú uložil taliansky úrad hospodárskej súťaže.

20 — Namiesto mnohých pozri rozsudky z 8. júla 1999, Komisia/Anic Participazioni (C-49/92 P, Zb. s. I-4125, body 145 a 204); z 11. decembra 2007, ETI a i. (C-280/06, Zb. s. I-10893, bod 39); z 10. septembra 2009, Akzo Nobel a i./Komisia (C-97/08 P, Zb. s. I-8237, bod 56), a z 19. júla 2012, Alliance One International a Standard Commercial Tobacco/Komisia a Komisia/Alliance One International a i. (C-628/10 P a C-14/11 P, bod 42).

41. Hoci sa Súdny dvor vo svojej judikatúre doposiaľ ešte intenzívne nezaoberal zásadou *nulla poena sine culpa*, existujú dôkazy o tom, že na úrovni Únie pokladá jej platnosť za samozrejmu.²¹ Doplním, že ide o zásadu s povahou základného práva, ktorá pochádza zo spoločných ústavných tradícií členských štátov.²² V Charte základných práv Európskej únie a v Európskom dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd²³ sa táto zásada síce výslovne neuvádza, ale predstavuje nevyhnutnú podmienku prezumpcie neviny. Možno preto vychádzať z toho, že zásada *nulla poena sine culpa* je implicitne obsahom tak článku 48 ods. 1 Charty, ako aj článku 6 ods. 2 EDLP, ktoré sa nesporne zohľadňujú v konaniach vo veci kartelov.²⁴ V konečnom dôsledku možno obe tieto ustanovenia Charty a EDLP považovať za procesnoprávne vyjadrenie zásady *nulla poena sine culpa*.

42. V súvislosti so sankciami v oblasti kartelového práva, ktoré má uložiť Európska komisia, je zásada *nulla poena sine culpa* vyjadrená tak v článku 15 ods. 2 starého nariadenia (EHS) č. 17, ako aj v článku 23 ods. 2 aktuálne platného nariadenia č. 1/2003: podľa oboch predpisov možno kartelové pokuty uložiť len za úmyselné porušenia alebo porušenia z nedbanlivosti.

43. To isté musí platiť, ak sú porušenia kartelového práva Únie predmetom konania na vnútroštátnych úradoch hospodárskej súťaže alebo na súdoch príslušných pre túto oblasť. V rámci pôsobnosti práva Únie sú totiž vnútroštátne orgány pri výkone svojich právomocí povinné rešpektovať všeobecné právne zásady práva Únie.²⁵ To isté vyplýva aj z článku 3 ods. 2 nariadenia č. 1/2003, v ktorom sa v konečnom dôsledku zaisťuje prednosť hodnotení kartelového práva Únie pred právom hospodárskej súťaže konkrétnych členských štátov.

44. Zo zásady *nulla poena sine culpa* vyplýva, že voči podniku možno za kartelový delikt, ktorého sa dopustil z jasne objektívneho hľadiska, vyvolať zodpovednosť len vtedy, ak mu toto porušenie možno vytýkať aj zo subjektívneho hľadiska. Ak bol podnik naproti tomu v omyle pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, nemožno vo vzťahu k nemu konštatovať ani porušenie, ani ho nemožno použiť ako základ pre uloženie sankcií, ako napríklad pokút.

45. Treba zdôrazniť, že nie každý omyl pri posudzovaní zákazu môže úplne vylúčiť zavinenie podniku, ktorý bol súčasťou kartelu, a teda existenciu porušenia, ktoré možno sankcionovať. Iba v prípade, že sa omylu, v ktorom sa podnik nachádzal, pokiaľ ide o zákonnosť jeho správania na trhu, nedalo predísť – niekedy sa hovorí aj o *ospravedliteľnom* omyle alebo o omyle, ktorý *nemožno vytknúť* –, konal podnik bez zavinenia a nemožno ho obviňovať z príslušného kartelového deliktu.

46. Taký omyl pri posudzovaní zákazu, ktorému sa nedalo predísť, by však mal existovať len veľmi zriedkavo. Domnienka jeho existencie je možná len vtedy, ak dotknutý podnik urobil všetko, čo mohol a čo sa od neho dalo požadovať, aby zabránil porušeniu kartelového práva Únie, za ktoré sa voči nemu vyvodzuje zodpovednosť.

21 — V rozsudku z 18. novembra 1987, Maizena a i. (137/85, Zb. s. 4587, bod 14), Súdny dvor uviedol, že v prípade zásady *nulla poena sine culpa* ide o „typickú trestnoprávnú“ zásadu. Jej existencia na úrovni práva Únie sa okrem toho predpokladá v rozsudku z 11. júla 2002, Käserei Champignon Hofmeister (C-210/00, Zb. s. I-6453, najmä body 35 a 44). Pozri aj návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Lenz 11. júla 1992 vo veci Van der Tas (rozsudok z 8. októbra 1992, C-143/91, Zb. s. I-5045), bod 11, a – všeobecne o zásade zavinenia v prípade úpravy sankcií v správnom práve – návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Ruiz-Jarabo Colomer 24. januára 2008 vo veci Michaeler a i. (rozsudok z 24. apríla 2008, C-55/07 a C-56/07, Zb. s. I-3135), bod 56.

22 — Návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Van Gerven 15. septembra 1993 vo veci Charlton a i. (rozsudok z 15. decembra 1993, C-116/92, Zb. s. I-6755), bod 18.

23 — Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd podpísaný 4. novembra 1950 v Ríme (ďalej len „EDLP“).

24 — Rozsudky Hüls/Komisia (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, body 149 a 150, v súvislosti s článkom 6 ods. 2 EDLP), a z 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisia (C-89/11 P, body 72 a 73, súvisiace s článkom 48 ods. 1 Charty základných práv); v tom istom zmysle už rozsudok zo 14. februára 1978, United Brands a United Brands Continentaal/Komisia, nazývaný „United Brands“ (27/76, Zb. s. 207, bod 265).

25 — Namiesto mnohých pozri rozsudky z 26. apríla 2005, „Goed Wonen“ (C-376/02, Zb. s. I-3445, bod 32); z 11. júla 2006, Chacón Navas (C-13/05, Zb. s. I-6467, bod 56), a z 27. septembra 2007, Twoh International (C-184/05, Zb. s. I-7897, bod 25).

47. Ak by aj dotknutý podnik mohol omylu vo veci zákonnosti svojho trhového správania, ktorého sa dopustil, zabrániť – ako to často býva – primeranými opatreniami, nemôže sa vyhnúť všetkým sankciám za kartelový delikt, ktorý spáchal. Bol by navyše prinajmenšom vinný za porušenie z nedbanlivosti,²⁶ čo v závislosti od stupňa závažnosti príslušných otázok práva hospodárskej súťaže môže (ale *nemusí*) viesť k zníženej výške pokuty.²⁷

48. To, či sa omylu podnik, ktorý bol súčasťou kartelu, dalo alebo nedalo zabrániť (či mu tento omyl možno alebo nemožno vytykať), treba posúdiť podľa jednotných kritérií práva Únie, aby pokiaľ ide o materiálne právo hospodárskej súťaže Únie, platili pre všetky podniky pôsobiace na vnútornom trhu jednotné rámcové podmienky („level playing field“).²⁸ Túto problematiku bude ešte potrebné vysvetliť podrobnejšie v súvislosti s druhou časťou prvej prejudiciálnej otázky, ktorej sa budem venovať ďalej.

B – O možnosti vytykať omyl pri posudzovaní zákazu (druhá časť prvej prejudiciálnej otázky)

49. Ak kartelové právo Únie uznáva inštitút omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, tak ako to navrhujem,²⁹ bude treba vysvetliť aj subsidiárne predloženú druhú časť prvej prejudiciálnej otázky [otázku 1 písm. a) a písm. b)]. Vnútroštátny súd sa na základe tejto časti chce v podstate dozvedieť, ktoré povinnosti v oblasti náležitej starostlivosti musel podnik splniť, aby bol možný predpoklad, že pokiaľ ide o zákonnosť jeho správania na trhu, nachádzal sa v nepredvídateľnom omyle (ktorý mu nemožno vytykať), a ktorý teda vylučuje zavinenie, takže tento podnik nemožno obviňovať z prípadného kartelového deliktu.

50. Konkrétne treba vysvetliť, či a za akých podmienok môže dôvera dotknutého podniku v právnu radu [otázka 1 písm. a), v súvislosti s tým súběžne pozri oddiel 1] alebo v rozhodnutie vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže [otázka 1 písm. b), v súvislosti s tým pozri časť 2 nižšie] viesť k domnienke, že prípadný omyl pri posudzovaní zákazu podniku nemožno vytykať, podnik preto ostane ušetrený od sankcií podľa kartelového práva.

1. Dôvera podniku v právnu radu [otázka 1 písm. a)]

51. V prvej otázke písm. a) požaduje vnútroštátny súd informáciu o tom, či domnienka omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, existuje vtedy, ak sa podnik v prípade protisúťažného správania, ktoré sa mu kladie za vinu, spoliehal na právnu radu.

52. Táto čiastková otázka vzniká vzhľadom na viaceré písomné vyjadrenia advokátskej kancelárie, ktorú oslovila SSK a na ktorú sa teraz v snahe o zbavenie sa viny odvolávajú dotknuté podniky v konaní vo veci samej.

53. Medzi účastníkmi konania existujú obrovské nejasnosti v tom, či pri posúdení zodpovednosti podniku za kartelový delikt treba zohľadniť právnu radu. Kým všetky podniky, ktoré sú účastníkmi prejudiciálneho konania, na to bez výnimky odpovedajú kladne³⁰, Európska komisia, ako aj členské štáty zastúpené pred Súdnym dvorom a vnútroštátne orgány zaujali opačný názor.

26 — Pozri v tejto súvislosti návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Mayras vo veci General Motors/Komisia (už citované v poznámke pod čiarou 17).

27 — Európska komisia, Usmernenia k metóde stanovenia pokút uložených podľa článku 23 ods. 2 písm. a) nariadenia č. 1/2003 (Ú. v. ES, C 210, 2006, s. 2; ďalej len „usmernenia z roku 2006“), bod 29 druhá zarážka.

28 — Pozri v tejto súvislosti aj odôvodnenie 8 nariadenia č. 1/2003, ako aj moje návrhy zo 6. septembra 2012 vo veci Expedia (rozsudok z 13. decembra 2012, C-226/11), bod 37 a tam citovanú judikatúru.

29 — Pozri v tejto súvislosti moje úvahy k prvej časti druhej prejudiciálnej otázky (body 38 až 48 týchto návrhov).

30 — Výnimkou je Schenker, ktorý sa k tejto problematike nevyjadril a písomné a ústne stanovisko predložil len k druhej prejudiciálnej otázke.

a) O význame právnej rady v systéme nariadenia (ES) č. 1/2003

54. Pokiaľ je zjavné, Súdny dvor sa touto problematikou doposiaľ zaoberal len jediný raz, a to relatívne okrajovo. V rozsudku Miller uviedol, že výrok právneho poradcu nemôže ospravedlniť porušenie článku 85 Zmluvy o EHS, ktorého sa podnik dopustil.³¹

55. Dané konštatovanie Súdneho dvora v rozsudku Miller treba chápať v kontexte právnej úpravy, ktorá v danom čase platila. Podľa nariadenia (EHS) č. 17 mali podniky do 30. apríla 2004 možnosť výberu, či dohody, ktoré uzatvorili, predložia na schválenie Európskej komisii, alebo Komisiu požiadajú o tzv. negatívny atest. Podniky pôsobiace na spoločnom trhu mali týmto spôsobom možnosť získať zo strany orgánov právnú istotu vo veci zlučiteľnosti svojho konania s európskym právom hospodárskej súťaže. Podnik, ktorý si nezvolil túto cestu, ale sa opieral iba o radu advokáta, nevykonal všetko, čo bolo v jeho silách, aby predišiel rozporu s európskym právom hospodárskej súťaže. Samotná dôvera podniku v posudok advokáta nepostačovala v danom čase na to, aby sa prípadný omyl pri posudzovaní zákazu mohol považovať za nepredvídateľný, a teda za vylučujúci zavinenie.

56. Na právny stav, ktorý platí v súčasnosti, sa však judikatúra vo veci Miller nedá preniesť. Nariadením (ES) č. 1/2003, ktoré platí od 1. mája 2004, došlo totiž k zmene paradigmy pri presadzovaní kartelového práva Únie. Pôvodný systém prihlášok a povolení podľa nariadenia (EHS) č. 17 sa nahradil novým systémom zákonnej výnimky.³² Odvtedy ani Európska komisia, ani orgány hospodárskej súťaže členských štátov či súdy príslušné pre túto oblasť neudelujú povolenia ani negatívne atesty pre konkrétne prípady.³³

57. Od podnikov pôsobiacich na vnútornom trhu sa od 1. mája 2004 naopak očakáva, že zlučiteľnosť svojho správania na trhu s európskym kartelovým právom posúdia na vlastnú zodpovednosť. Dotknuté podniky tým v zásade samy nesú riziko prípadného nesprávneho posúdenia právneho stavu. Platí všeobecná životná múdrosť, že neznalosť zákona neospravedľuje. Získanie odbornej právnej rady preto v systéme nariadenia (ES) č. 1/2003 nadobúda úplne iný význam, ako to bolo ešte v systéme nariadenia (EHS) č. 17. Konzultácia s právnym poradcom predstavuje dnes pre podnik často jediný spôsob, ako sa komplexne informovať o právnom stave v oblasti kartelového práva.

58. Nepožaduje sa podnecovanie podnikov k tomu, aby na jednej strane získavali odborné právne poradenstvo, ale na druhej strane pri posudzovaní svojej zodpovednosti za porušenia kartelového práva Únie nepripísali tomuto poradenstvu nijaký význam. Ak podnik v dobrej viere dôveroval v konečnom dôsledku nesprávnej rade svojho právneho poradcu, v konaní vo veci uloženia pokuty podľa kartelového práva to nemôže ostať bez následkov.

59. Naproti názoru Európskej komisie nepredstavuje výlučne občianskoprávna zodpovednosť advokáta za nesprávnu právnú radu, ktorú zrejme udelil, nijakú primeranú kompenzáciu. Civilný regres klienta voči jeho advokátovi je spravidla postihnutý značne nepredvídateľnými skutočnosťami a okrem toho nemôže odčiniť odsúdenie (tzv. stigma), ktoré je spojené s uložením sankcií v oblasti kartelového práva – to znamená sankcií, ktoré sú podobné trestnému právu – voči podniku.

31 — Rozsudok Miller (už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 18). Pre úplnosť treba uviesť, že okrem toho rozsudok BMW Belgium (už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 43 a 44) obsahuje informáciu o tom, že dotknutý podnik sa na svoju obhajobu odvolal na posudok advokáta, avšak bez toho, aby sa Súdny dvor vyjadril konkrétne k tomuto aspektu.

32 — Odôvodnenie 4 nariadenia (ES) č. 1/2003.

33 — Súdny dvor len nedávno zdôraznil absenciu právomoci vnútroštátnych orgánov hospodárskej súťaže na konštatovanie neexistencie porušenia kartelového práva Únie (rozsudok z 3. mája 2011, Tele 2 Polska, C-375/09, Zb. s. I-3055, najmä body 29 a 32).

60. Získanie právnej rady samozrejme nemôže podnik zbaviť akejkolvek vlastnej zodpovednosti za jeho správanie na trhu a za prípadné porušenie európskeho práva hospodárskej súťaže. Posudok advokáta nemôže nikdy predstavovať výsadnú listinu. Inak by sa vytvoril priestor na vyhotovovanie záujmových posudkov a právomoc vykonávať úradné negatívne atesty, ktorá sa odstránila nariadením (ES) č. 1/2003, by *de facto* prešla na súkromných právnych poradcov, ktorí by na ňu vôbec neboli legitimovaní.

61. Základný cieľ účinného presadzovania európskych pravidiel hospodárskej súťaže³⁴ stanovuje, aby sa prípadná dôvera podniky v právnu radu uznala ako základ omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, len v tom prípade, ak sa v súvislosti so získaním tejto právnej rady dodržali určité minimálne predpoklady, ktoré by som ďalej chcela stručne prezentovať.

b) Minimálne požiadavky v súvislosti so získaním právnej rady

62. Základná podmienka pre zohľadnenie právnej rady, ktorú podnik získal, je, že podnik tejto rade v dobrej viere dôveroval. Ochrana legitímnej dôvery a dobrá viera spolu úzko súvisia.³⁵ Pokiaľ skutočnosti odôvodňujú domnienku, že sa napriek lepším vedomostiam opieral o posudok advokátov alebo že išlo o záujmový posudok, pri posudzovaní zodpovednosti za porušenie pravidiel európskeho práva hospodárskej súťaže sa udelená právna rada od začiatku nezohľadní.

63. Pokiaľ ide o získanie právnej rady, platia navyše tieto minimálne požiadavky, za ktorých dodržanie nesie riziko a zodpovednosť dotknutý podnik.

64. Po prvé, vždy treba získať radu nezávislého externého advokáta.³⁶ Rada od pracovníkov vlastného interného právneho oddelenia podniku alebo koncernu nemôže v prípade omylu pri posudzovaní zákazu v nijakom prípade vylúčiť zavinenie. Právnicki podniku – hoci majú postavenie interných advokátov³⁷ – sú ako zamestnanci priamo závislí od dotknutého podniku a v súlade s tým je za ich právnu radu zodpovedný ich vlastný zamestnávateľ. Podnik si nemôže sám poskytnúť výsadnú listinu pre konanie, ktoré môže byť v rozpore s kartelovým právom.

65. Po druhé, musí ísť o radu odborného advokáta, čo predpokladá, že advokát sa špecializuje na právo hospodárskej súťaže vrátane európskeho kartelového práva a okrem toho je pravidelne poverený mandátmi z tejto právnej oblasti.

66. Po tretie, právna rada sa musí udeliť na základe úplného a výstižného opisu skutočností zo strany dotknutého podniku. Pokiaľ podnik informoval advokáta, ktorého oslovil, len čiastočne, resp. dokonca nepravdivo o okolnostiach pochádzajúcich z oblasti, za ktorú je tento podnik zodpovedný, nemôže mať posudok tohto advokáta v rámci kartelového konania, pokiaľ ide o prípadný omyl pri posudzovaní zákazu, ospravedlňujúci účinok.

67. Po štvrté, posudok advokáta, ktorý poskytuje konzultáciu, sa musí komplexne zaoberať správnu a rozhodovacou praxou Európskej komisie, ako aj judikatúrou súdov Únie a musí sa podrobne vyjadriť k všetkým právne relevantným aspektom príslušného prípadu. To, čo nie je vyslovene predmetom poradenstva advokáta, ale v každom prípade to možno z jeho rady implicitne odvodiť, nemôže slúžiť ako základ uznania omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie.

34 — V súvislosti s týmto cieľom pozri odôvodnenia 8, 17 a 22 nariadenia (ES) č. 1/2003, ako aj rozsudky zo 7. decembra 2010, VEBIC (C-439/08, Zb. s. I-12471, bod 56), a zo 14. júna 2011, Pfeleiderer (C-360/09, Zb. s. I-5161, bod 19).

35 — V tomto zmysle rozsudky zo 16. júla 1998, Oelmühle a Schmidt Söhne (C-298/96, Zb. s. I-4767, bod 29); z 19. septembra 2002, Huber (C-336/00, Zb. s. I-7699, bod 58), a z 22. januára 1997, Opel Austria/Rada (T-115/94, Zb. s. II-39, bod 93).

36 — Pod pojmom advokát sa tu a v nasledujúcom texte samozrejme rozumejú aj advokáti, ktorí pôsobia ako zamestnanci v nezávislej advokátskej kancelárii.

37 — Pozri v tejto súvislosti rozsudok zo 14. septembra 2010, Akzo Nobel Chemicals a Akros Chemicals/Komisia a. i. (C-550/07, Zb. s. I-8301), ako aj moje návrhy v tejto veci z 29. apríla 2010.

68. Po piate, poskytnutá právna rada nesmie byť zjavne nesprávna. Nijaký podnik nemôže nekriticky dôverovať rade advokáta. Je naopak povinnosťou každého podniku, ktorý osloví advokáta, aby preskúmal informácie, ktoré mu advokát poskytol, aspoň pokiaľ ide o ich vierohodnosť.

69. Je samozrejmé, že starostlivosť, ktorá sa od podniku v tejto súvislosti očakáva, závisí od jeho veľkosti a skúseností so záležitosťami v oblasti práva hospodárskej súťaže.³⁸ Čím je podnik väčší a čím viac skúseností má s právom hospodárskej súťaže, tým skôr je povinný preskúmať získanú právnu radu z obsahového hľadiska, hlavne vtedy, ak má k dispozícii vlastné právne oddelenie s príslušnými odbornými znalosťami.

70. Nezávisle od toho však musí každý podnik vedieť, že určité praktiky, ktoré obmedzujú hospodársku súťaž, sú zakázané už na základe svojej povahy,³⁹ najmä pokiaľ ide o to, že sa nikto nesmie zúčastňovať na tzv. *závažných obmedzeniach*⁴⁰, napríklad na dohodách o cenách alebo na dohodách či opatreniach určených na rozdelenie alebo uzavretie trhov. Od veľkých a skúsených podnikov možno okrem toho požadovať, aby zohľadnili relevantné vysvetlivky Európskej komisie, ktoré sú obsahom jej oznámení a usmernení v oblasti práva hospodárskej súťaže.

71. Po šieste, ak z právneho posudku, ktorý si podnik vyžiadal, vyplynie, že právny stav nie je jasný, dotknutý podnik koná na vlastné nebezpečenstvo. Spoločnosť potom totiž prinajmenšom z nedbanlivosti berie do úvahy, že svojím správaním na trhu porušuje pravidlá európskeho práva hospodárskej súťaže.

72. Pripúšťam, že sa vzhľadom na minimálne požiadavky, ktoré som práve uviedla, mierne znižuje hodnota právneho posudku pre dotknuté podniky. To však spočíva v povahe systému, ktorý vznikol na základe nariadenia (ES) č. 1/2003 a ktorý okrem toho nie je iný ani v klasickom trestnom práve: v konečnom dôsledku je za svoje správanie na trhu zodpovedný každý podnik a on nesie riziko za porušenia práva, ktorých sa dopustí. Získaním právnej rady advokáta nemožno dosiahnuť absolútnu právnu istotu. Ak sú však splnené všetky uvedené minimálne požiadavky, možno sa domnievať, že ide o omyl pri posudzovaní zákazu vylučujúci zavinenie, pokiaľ sa dotknutý podnik v dobrej viere spoľahol na radu svojho právneho poradcu.

73. Na doplnenie treba uviesť, že advokát, ktorý poskytnutím záujmového posudku napomôže podniku pri praktikách, ktoré sú v rozpore s právom hospodárskej súťaže, by mal mať obavy nielen z občianskoprávných a profesijnoprávných dôsledkov, ale je okrem toho možné, že sa mu uložia sankcie v oblasti kartelového práva.⁴¹

c) Závery pre prejednávaný prípad

74. Ak sa uvedené kritériá prenesú na prípad, ako je ten prejednávaný, vyplynie z toho, že v prípade dotknutých podnikov nešlo o ospravedlniteľný omyl zákazu, ale pokiaľ ide o európske právo hospodárskej súťaže, možno im vytknúť prípadný omyl týkajúci sa protiprávnosti ich správania na trhu.

38 — To vyplýva aj z rozsudkov *United Brands* (už citovaný v poznámke pod čiarou 24, body 299 až 301), a z 13. februára 1979, *Hoffmann-La Roche/Komisia* (85/76, Zb. s. 461, bod 134); v tom istom zmysle rozsudky z 1. apríla 1993, *Hewlett Packard Francúzsko* (C-250/91, Zb. s. I-1819, bod 22), a zo 14. novembra 2002, *Ilumitrónica* (C-251/00, Zb. s. I-10433, bod 54).

39 — V tomto zmysle rozsudky *Miller* (už citovaný v poznámke pod čiarou 17, body 18 a 19); z 11. júla 1989, *Belasco a i./Komisia* (246/86, Zb. s. 2117, bod 41), a z 8. februára 1990, *Tipp-Ex/Komisia* (C-279/87, Zb. s. I-261, druhá veta abstraktu); okrem toho pozri rozsudok Všeobecného súdu zo 14. decembra 2006, *Raiffeisen Zentralbank Österreich a i./Komisia* (T-259/02 až T-264/02 a T-271/02, Zb. s. II-5169, bod 205).

40 — K pojmu závažné obmedzenie pozri predovšetkým oznámenie Komisie o dohodách menšieho významu, ktoré neobmedzujú významne hospodársku súťaž podľa článku 81 ods. 1 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva (*de minimis*) (Ú. v. ES C 368, 2001, s. 13; Mim. vyd. 08/008, s. 125).

41 — V tomto zmysle rozsudok Všeobecného súdu z 8. júla 2008, *AC-Treuhand/Komisia* (T-99/04, Zb. s. II-1501), pokiaľ ide o účasť na karteli v súvislosti s poradenskou spoločnosťou, ktorá sama aktívne nepôsobila na trhu, ktorého sa kartel dotýkal.

75. Časový začiatok porušovania, ako aj prevažná časť existencie kartelu SSK, jednak totiž ešte spadá do časovej pôsobnosti nariadenia (EHS) č. 17. Ako správne zdôrazňuje rakúsky Bundeskartellanwalt, dotknuté podniky⁴² teda mali možnosť voľby obrátiť sa na Európsku komisiu a požiadať⁴³ ju o udelenie negatívneho atestu podľa článku 2 nariadenia (EHS) č. 17.⁴⁴ Ak to zanedbali, nemožno to kompenzovať získaním právnej rady od advokáta. To isté musí platiť aj pre tú časť kartelu SSK, ktorá sa uskutočňovala od 30. apríla 2004, teda už v časovej pôsobnosti nariadenia (ES) č. 1/2003. Ak sa spolu s rakúskym Bundeswettbewerbshörde vychádza z toho, že sporný kartel predstavoval jednotné a pokračujúce porušovanie, musí pôvodné zanedbanie zo strany členov SSK, pokiaľ ide o získanie negatívneho atestu, ovplyvniť posúdenie ich zavinenia počas celého obdobia existencie kartelu.

76. Okrem toho, podľa opisu vnútroštátneho súdu to vyzerá tak, že získaná právna rada v predmetnom prípade mala nedostatky. Práve pokiaľ ide o otázku, od ktorej rozhodujúcim spôsobom závisí postih kartelového deliktu členov SSK podľa práva Únie, konkrétne otázku vecnej uplatniteľnosti článku 85 Zmluvy o EHS, resp. článku 81 ES, rôzne listy advokátskej kancelárie, ktorá bola požiadaná o radu, k nej neobsahujú vyjadrenie – s výnimkou otázky opätovného preskúmania zo strany vnútroštátneho súdu. Na rozdiel od názoru, ktorý zrejme zastávajú niektoré podniky zúčastnené na konaní, v tejto súvislosti nestačí, aby posudky advokátov pravdepodobne implicitne pripúšťali spätné odkazy na problematiku obmedzenia obchodu medzi členskými štátmi. Ako už bolo uvedené,⁴⁵ to, čo nie je výslovne predmet právnej rady, ale v každom prípade sa z nej dá nepriamo odvodiť, nemôže predstavovať základ pre uznanie omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie. Toto platí tým viac, ak – ako v tomto prípade – ide o ústrednú právnu otázku prípadu, ktorá rozhoduje o všetkom.

77. Doplním, že prinajmenšom od veľkých podnikov v rámci účastníkov kartelu možno okrem toho požadovať znalosť relevantných oznámení a usmernení Európskej komisie.⁴⁶ Z tých nepochybne vyplýva, že horizontálne kartely ako SSK, ktoré sa vzťahujú na celé územie členského štátu, spravidla môžu obmedziť obchod medzi členskými štátmi,⁴⁷ takže spadajú pod zákaz kartelov upravený v práve Únie.

78. Z hľadiska otázky zavinenia zo strany podnikov, ktoré boli členmi kartelu, nie je napokon relevantná okolnosť, ktorú zdôraznili niektorí účastníci konania, že v prípade SSK nešlo o tajný kartel a členovia SSK mali podľa vlastných slov v úmysle predísť rozporu s kartelovým právom Únie. Domnienka omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, však nie je možná už preto, lebo páchatel sa cíti byť v práve a aj inak si „je istý svojou vecou“. Relevantné je naopak to, či urobil všetko, čo bolo v jeho silách a čo sa od neho dalo očakávať, aby zabránil spáchaniu porušenia.

2. Dôvera podniku v rozhodnutie vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže [otázka 1 písm. b)]

79. Prvou otázkou písm. b) chce vnútroštátny súd zistiť, či je domnienka omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, možná vtedy, ak podnik v prípade správania v rozpore s hospodárskou súťažou, z ktorého je obvinený, dôveroval rozhodnutiu vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže, ktorý dané správanie posúdil výlučne podľa vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže a považoval ho za prípustné.

42 — Platí to pre všetky podniky, ktoré boli členmi SSK už pred 1. májom 2004.

43 — V tomto zmysle rozsudok Hoffmann-La Roche/Komisia (už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 129 posledná veta, a body 130 a 134 predposledná veta).

44 — Porovnateľné ustanovenie obsahoval v danom čase článok 2 Protokolu č. 4 k Dohode medzi štátmi EZVO na účely zriadenia dozorného orgánu a súdneho dvora [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 344, 1994, s. 12).

45 — Pozri bod 67 týchto návrhov.

46 — Pozri bod 70 týchto návrhov.

47 — Pokyny k pojmu ovplyvnenie obchodu medzi štátmi v článkoch 81 ES a 82 ES zmluvy [*neoficiálny preklad*] (Ú. v. EÚ C 101, 2004, s. 81), časť 3.2.1 (najmä bod 78).

80. Táto čiastková otázka je založená na tom, že rakúsky kartelový súd ako príslušný vnútroštátny orgán uznal SSK právoplatným uznesením z 2. februára 1996 za „bagatelný kartel“ v zmysle § 16 zákona o karteloch z roku 1988. Na toto uznesenie sa teraz v konaní vo veci samej v snahe o oslobodenie od viny odvolávajú dotknuté podniky.

81. Rovnako ako vo vysvetlenom prípade dôvery v právnu radu advokáta existujú medzi účastníkmi konania veľké nejasnosti o tom, či sa má rozhodnutie vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže zohľadniť pri posudzovaní zavinenia podniku v prípade kartelového deliktu. Pri obidvoch problémoch sú pozície v podstate rovnaké.

a) O význame rozhodnutí vnútroštátnych orgánov a súdov príslušných pre túto oblasť

82. Jeden z hlavných cieľov nariadenia (ES) č. 1/2003 spočíval v tom, aby sa orgány členských štátov zapojili intenzívnejšie ako dovtedy do presadzovania európskeho kartelového práva.⁴⁸ Vnútroštátne orgány hospodárskej súťaže a vnútroštátne súdy tak v novom, decentralizovanom systéme presadzovania kartelového práva získavajú úlohu, ktorú nemožno podceňovať. Podľa článkov 5 a 6 nariadenia (ES) č. 1/2003 majú orgány hospodárskej súťaže a súdy členských štátov výslovne právomoc uplatňovať kartelové právo Únie a eventuálne – za okolností uvedených v článku 3 tohto nariadenia – je to dokonca ich povinnosťou.⁴⁹

83. Aj v čase do 30. apríla 2004, keď kartelový súd prijal uznesenie, o ktorom informovali zúčastnené podniky, nebolo uplatňovanie článku 85 Zmluvy o EHS, resp. článku 81 ES v nijakom prípade vyňaté z právomoci vnútroštátnych orgánov a súdov. Európska komisia bola síce v danom čase podľa článku 9 ods. 1 nariadenia (EHS) č. 17 výslovne príslušná vyhlásiť neuplatniteľnosť článku 85 ods. 3 Zmluvy o EHS, resp. článku 81 ods. 3 ES. Vnútroštátnym orgánom a súdom sa však v zásade nebránilo v tom, aby uplatňovali priamo platný článok 85 ods. 1 Zmluvy o EHS, resp. článok 81 ods. 1 ES, a predovšetkým, aby posudzovali, či kolízny spôsob správania podniku spadá do vecnej pôsobnosti európskych pravidiel hospodárskej súťaže, teda či môže ovplyvňovať obchod medzi členskými štátmi.⁵⁰ Také posúdenie bolo napríklad nevyhnutné vtedy, ak v prípade rozporu medzi normami kartelového práva Spoločenstva a vnútroštátneho kartelového práva platilo, že treba rešpektovať prednosť práva Spoločenstva, ktorú vyžadoval Súdny dvor.⁵¹

84. Z uvedeného vyplýva, že aj rozhodnutia vnútroštátnych orgánov hospodárskej súťaže a súdov – aj tie, ktoré boli vyhlásené pred 1. májom 2004 – môžu podnikom, ktoré pôsobia na vnútornom trhu, poskytnúť popri správnej praxi Európskej komisie a judikatúre súdov Únie dôležitú pomoc pri pochopení platného právneho stavu v európskom práve hospodárskej súťaže.

85. To, aké účinky má dôvera dotknutých podnikov v uvedené rozhodnutia na ich zodpovednosť za kartelové delikty, treba určiť so zreteľom na zásadu ochrany legitímnej dôvery, ktorá je uznaná aj na úrovni Únie.⁵² Podľa nej nie je v nijakom prípade vylúčené, aby sa podniky v záležitostiach práva Únie mohli spoliehať na rozhodnutia vnútroštátnych orgánov a súdov.⁵³ Okrem toho sa zdá, že si dôvera v stanoviská štátnych orgánov tohto druhu zaslúži väčšiu ochranu ako dôvera v posudky súkromných právnych poradcov.

48 — Odôvodnenia 6, 7 a 8 nariadenia (ES) č. 1/2003.

49 — V súvislosti s touto povinnosťou pozri aj rozsudok Toshiba Corporation a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 77).

50 — Rozsudok z 30. januára 1974, BRT/SABAM (127/73, Zb. s. 51, body 15 až 22).

51 — Rozsudok z 13. februára 1969, Walt Wilhelm a i. (14/68, Zb. s. 1, bod 6 na konci).

52 — Namiesto mnohých rozsudkov z 5. mája 1981, Dürbeck (112/80, Zb. s. 1095, bod 48), a z 20. marca 1997, Alcan Deutschland (C-24/95, Zb. s. I-1591, bod 25).

53 — V tomto zmysle rozsudok z 10. septembra 2009, Plantanol (C-201/08, Zb. s. I-8343, bod 53); okrem toho pozri moje návrhy z 24. januára 2013 vo veci Agroferm (C-568/11, body 43 až 50).

86. Napriek tomu by viedlo príliš ďaleko, ak by sa každému vyjadreniu vnútroštátneho orgánu ku kartelovému právu Únie, ktoré je určitým spôsobom vyslovené, pripisoval účinok v súvislosti s posúdením zodpovednosti podnikov za porušenia, z ktorých sú obvinené. Aj v tomto prípade musia byť splnené určité minimálne požiadavky, aby nedošlo k obmedzeniu účinného presadzovania európskych pravidiel hospodárskej súťaže.

b) Podmienky uznania legitímnej dôvery v rozhodnutiach vnútroštátnych orgánov hospodárskej súťaže a súdov príslušných pre túto oblasť

87. Po prvé musí ísť o rozhodnutie orgánu hospodárskej súťaže členského štátu v zmysle článkov 5 a 35, ktorý je príslušný uplatňovať kartelové právo Únie, alebo vnútroštátneho súdu v zmysle článku 6 nariadenia (ES) č. 1/2003.

88. Vnútroštátny *orgán hospodárskej súťaže* síce nesmie v súvislosti s kartelovým právom Únie udeľovať nijaké povolenia ani negatívne atesty. Podľa článku 5 prvého odseku nariadenia (ES) č. 1/2003 však môže rozhodnúť, že neexistuje dôvod na to, aby začal konať, ak podľa informácií, ktoré má k dispozícii, nie sú splnené podmienky pre zákaz. V takom prípade musí dotknutý podnik dôverovať tomu, že prinajmenšom na území miestnej príslušnosti tohto orgánu môže pokračovať v trhovom správaní, ktoré tento orgán skúmal.

89. Rozhodnutie vnútroštátneho *súdu* prichádza z hľadiska uznania omylu pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie, do úvahy vtedy, ak súd v tomto rozhodnutí dospeje k záveru, že určité trhové správanie nepredstavuje porušenie kartelového práva Únie. K tomu môže dôjsť najmä vtedy, ak vnútroštátny súd preruší súdne konanie vo veci uloženia pokuty, zruší úradný výmer o uložení pokuty alebo zamietne občianskoprávnu žalobu o náhradu škody alebo o zdržanie sa konania podanú proti dotknutému podniku.

90. Po druhé je nevyhnutné, aby dotknutý podnik vopred podrobne a pravdivo informoval vnútroštátny orgán o všetkých okolnostiach, ktoré sú relevantné pre rozhodnutie, pokiaľ už bol, ako členovia SSK v roku 1995/96, účastníkom pôvodného správneho alebo súdneho konania. Pokiaľ nejasné rozhodnutie obsahuje nedostatok, ktorý by sa dal pripísať samotnému podniku, podnik sa v snahe o zbavenie sa viny nemôže neskôr na toto rozhodnutie odvolávať.

91. Po tretie, správne alebo súdne rozhodnutie musí byť vydané presne k tým skutkovým a právnym otázkam, pre ktoré sa dotknutý podnik odvoláva na omyl pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie. Podobne ako v prípade posudkov advokátov navyše platí, že možno uplatniť len tie výroky štátneho orgánu alebo súdu, ktoré sú výslovne obsahom príslušného rozhodnutia, nie však iné závery, ktoré z neho možno nanajvýš implicitne odvodiť.⁵⁴

92. Po štvrté, stanovisko vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže alebo vnútroštátneho súdu ku kartelovému právu Únie nesmie byť zjavne nesprávne.⁵⁵ Administratívne rozhodnutia, ktoré nadobudli platnosť, a platné súdne rozhodnutia, ktoré obsahujú vyjadrenie ku kartelovému právu Únie, zahŕňajú síce domnienku zákonnosti, takže tí, ktorým sú určené, sa môžu spoliehať na správnosť ich obsahu, a pokiaľ ide o jeho vierohodnosť, nemusia ho skúmať rovnakým spôsobom ako právnu radu. Ako už

54 — Súdny dvor podobným spôsobom v súvislosti s ochranou legitímnej dôvery uvádza, že nikto nemôže poukazovať na porušenie tejto zásady, pokiaľ neexistujú presné uistenia, ktoré mu mal poskytnúť správny orgán, a nepresné náznaky v tejto súvislosti nepostačujú (rozsudok zo 16. decembra 2008, Masdar (UK)/Komisia, C-47/07 P, Zb. s. I-9761, body 81 a 86).

55 — Podľa ustálenej judikatúry sa na zásadu ochrany legitímnej dôvery nemožno odvolávať proti jasnému ustanoveniu práva Únie; pozri rozsudky z 26. apríla 1988, Krücken (316/86, Zb. s. 2213, bod 24); z 1. apríla 1993, Lageder a i. (C-31/91 až C-44/91, Zb. s. I-1761, bod 35), a zo 16. marca 2006, Emsland-Stärke (C-94/05, Zb. s. I-2619, bod 31).

bolo uvedené,⁵⁶ každý podnik musí zároveň vedieť, že určité praktiky, ktoré obmedzujú hospodársku súťaž, sú už zo svojej podstaty zakázané, najmä pokiaľ ide o to, že sa nikto nesmie zúčastňovať na tzv. *závažných obmedzeniach*, napríklad na dohodách o cenách alebo na dohodách či opatreniach určených na izolovanie alebo rozdelenie trhov.

93. Po piate, dôvera podnikov v administratívne alebo súdne rozhodnutie si zaslúži ochranu len v tom prípade, ak sa uskutočňuje v dobrej viere.⁵⁷ Dobrá viera neabsentuje len v určite nepravdepodobnom prípade kolízie medzi podnikom a vnútroštátnym orgánom, resp. vnútroštátnym súdom. Dôvera podniku v obsahovú správnosť rozhodnutia stráca opodstatnenie naopak v tom prípade, ak sa podnik dozvedel o protichodnom právnom názore kompetentných orgánov Únie – konkrétne Európskej komisie a Súdneho dvora Európskej únie. Táto situácia môže napríklad vzniknúť, ak je Európska komisia podľa článku 15 ods. 1 nariadenia (ES) č. 1/2003 účastníčkou konania pred vnútroštátnym súdom a dotknutý podnik sa o jej právnom názore dozvedel v rámci tohto konania.

94. Na pojednávaní pred Súdny dvorom sa okrem toho vysvetlila otázka, či uznanie ochrany legitímnej dôvery podniku v rozhodnutia vnútroštátnych *súdov* vyžaduje, aby sa v príslušnom prípade najprv Súdny dvor predložil návrh na začatie prejudiciálneho konania. Podľa môjho názoru treba na túto otázku odpovedať záporne. Považujem za neprimerané, aby sa ochrana legitímnej dôvery obmedzila len na tie rozhodnutia vnútroštátnych súdov, ktoré sú založené na vydaní prejudiciálneho rozhodnutia Súdneho dvora.

95. Spravidla totiž pôjde o rozhodnutia súdov v zmysle článku 267 ods. 2 ZFEÚ, ktoré nie sú povinné predložiť návrh na začatie prejudiciálneho konania. Ak normotvorca na úrovni Únie vyhlási, že na uplatňovanie kartelového práva Únie sú príslušné *všetky* vnútroštátne sudy [článok 6 nariadenia (ES) č. 1/2003], musia mať podriadené právne subjekty možnosť odvolať sa na súvisiace rozhodnutia *všetkých* vnútroštátnych súdov, a to bez ohľadu na to, či sa predtým – fakultatívne – uskutočnilo alebo neuskutočnilo prejudiciálne konanie.

96. Nariadenie (ES) č. 1/2003 poskytuje osobitné nástroje, ktoré pomáhajú zabezpečiť jednotný výklad a uplatnenie kartelového práva Únie. Rozhodujúcu úlohu pri tom zohráva Európska komisia. Komisia môže byť účastníčkou konaní, ktoré prebiehajú na vnútroštátnych *súdoch*.⁵⁸ S vnútroštátnymi *orgánmi hospodárskej súťaže* Komisia úzko spolupracuje v rámci Európskej siete pre hospodársku súťaž (ďalej len „ECN“) a v nevyhnutných prípadoch môže dokonca správne konania, ktoré tieto orgány vedú, presunúť na seba.⁵⁹

c) Závery pre prejednávaný prípad

97. Ak sa práve opísané kritériá prenesú na prípad, ako je ten prejednávaný, rovnako ako v súvislosti s právnou radou advokáta z toho vyplynie, že dotknuté podniky sa nenachádzali v situácii ospravedliteľného omylu pri posudzovaní zákazu, ale pokiaľ ide o európske právo hospodárskej súťaže, možno im vytknúť prípadný omyl týkajúci sa ich protiprávneho správania na trhu.

56 — Pozri bod 70 týchto návrhov.

57 — Pozri bod 62 týchto návrhov a judikatúru citovanú v poznámke pod čiarou 35.

58 — Článok 15 ods. 3 nariadenia (ES) č. 1/2003.

59 — Článok 11 ods. 6 nariadenia (ES) č. 1/2003.

98. Ako totiž informuje vnútroštátny súd, v uznesení kartelového súdu z 2. februára 1996, na ktoré sa odvolávajú členovia SSK, sa správanie, z ktorého sú špeditárske podniky obvinené, posúdilo a označilo ako prípustné výlučne podľa vnútroštátneho práva hospodárskej súťaže. Dané uznesenie sa nevenuje otázke, či sa členovia SSK dopustili porušenia zákazu kartelov, ktorý je upravený v práve Únie. Do 1. mája 2004, keď ešte neplatil článok 3 nariadenia (ES) č. 1/2003, navyše nestanovovalo právo Únie povinnosť uplatňovať kartelové právo Únie súbežne popri vnútroštátnom kartelovom práve.⁶⁰

99. Je možné, že kartelový súd pred prijatím svojho uznesenia z 2. februára 1996 nahliadol do predbežného posudku Paritného výboru pre kartelové záležitosti,⁶¹ ktorý sa k uplatniteľnosti európskeho práva hospodárskej súťaže vyjadril záporne. Táto okolnosť však ešte členov SSK neoprávňovala k domnienke, že európske pravidlá hospodárskej súťaže nepredstavujú prekážku ich správania na trhu. Rozhodujúce je, že samotný kartelový súd sa výslovne nevyjadril k otázke zlučiteľnosti SSK s európskym právom hospodárskej súťaže.⁶²

100. Treba uznať, že už pred 1. májom 2004 boli vnútroštátne orgány hospodárskej súťaže a súdy príslušné pre túto oblasť povinné rešpektovať prednosť vtedajšieho práva Spoločenstva, ako aj nenarúšať neobmedzené a jednotné uplatňovanie práva Spoločenstva.⁶³ Aj z vnútroštátneho práva mohla už vtedy vyplývať povinnosť rešpektovať európske pravidlá hospodárskej súťaže, na čo zúčastnené podniky upozornili na pojednávaní.

101. Iba z toho však nemožno odvodiť, že vnútroštátne a európske pravidlá hospodárskej súťaže museli už predtým, ako začal platiť článok 3 nariadenia (ES) č. 1/2003, stále viesť k rovnakým záverom. Ako je známe, oblasti pôsobnosti predpisov práva hospodárskej súťaže na európskej a vnútroštátnej úrovni nie sú identické⁶⁴ a posudzujú odlišné aspekty postupov obmedzujúcich hospodársku súťaž.⁶⁵ Bolo to tak už pred 1. májom 2004 a nariadenie (ES) č. 1/2003 neprinieslo nijakú zmenu.⁶⁶ Práve také ustanovenie ako rakúske ustanovenie upravujúce bagatelné kartely, mimoriadne jasne ukazuje, aké rozdiely môžu existovať a pretrvávajú medzi kartelovým právom Únie a vnútroštátnym kartelovým právom.⁶⁷

102. V zmysle toho nemôže uznesenie, ktoré je založené výlučne na vnútroštátnom práve hospodárskej súťaže ako uznesenie kartelového súdu z 2. februára 1996, v prípade otázky práva Únie, ktorá má rozhodujúci význam pre spor vo veci samej, zakladať na strane dotknutých podnikov legitímnu dôveru, ktorá si zasluhuje ochranu.

60 — Rozsudok Toshiba Corporation a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 62).

61 — Pozri body 20 a 21 týchto návrhov.

62 — Pozri bod 92 týchto návrhov.

63 — Rozsudok Walt Wilhelm (už citovaný v poznámke pod čiarou 51, body 6 a 9).

64 — Rozsudky z 1. októbra 2009, Compañía Española de Comercialización de Aceite (C-505/07, Zb. s. I-8963, bod 52), a Toshiba Corporation a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 81).

65 — Rozsudky Walt Wilhelm a.i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 51, bod 3); z 13. júla 2006, Manfredi a i. (C-295/04 až C-298/04, Zb. s. I-6619, bod 38); Akzo Nobel Chemicals a Akros Chemicals/Komisia a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 37, bod 103), a Toshiba Corporation a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 81).

66 — Rozsudok Toshiba Corporation a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 82).

67 — V rozsudku z 13. decembra 2012, Expedia (C-226/11), Súdny dvor objasnil, že dohoda, ktorá môže ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a má protisúťažný cieľ, predstavuje vzhľadom na svoju povahu a bez ohľadu na jej konkrétne účinky citelné obmedzenie hospodárskej súťaže (bod 37), čo môže byť aj vtedy, keď sa nedosahujú prahové hodnoty stanovené Komisiou v jej oznámení *de minimis* (bod 38).

C – Určovací právomoc vnútroštátnych orgánov hospodárskej súťaže vo vzťahu ku korunným svedkom (druhá prejudiciálna otázka)

103. Druhá prejudiciálna otázka je zameraná špeciálne na situáciu korunného svedka, v ktorej sa v prejednávacom prípade nachádza podnik Schenker. Logicky si vyžaduje, aby sa dotknutý podnik – ako sa preukázalo v rámci prvej prejudiciálnej otázky – *nemohol* odvolávať na omyl pri posudzovaní zákazu, ktorý vylučuje zavinenie. V prípade takého omylu by totiž vôbec neexistovalo porušenie, ktoré by orgán hospodárskej súťaže alebo súd mohol voči danému podniku uplatňovať.⁶⁸

104. Vnútroštátny súd sa chce v podstate dozvedieť, či sa orgánom hospodárskej súťaže členských štátov podľa nariadenia (ES) č. 1/2003 povoľuje určiť, že sa podnik dopustil porušenia zákazu kartelov, ktorý je upravený v práve Únie, a upustiť od uloženia pokuty.

105. Právomoci vnútroštátnych orgánov hospodárskej súťaže pri uplatňovaní kartelového práva Únie vyplývajú z článku 5 nariadenia (ES) č. 1/2003. Podľa článku 35 ods. 1 tohto nariadenia možno ich vykonávaním poveriť aj súdy, ako je to v prípade Rakúska.

106. V článku 5 nariadenia (ES) č. 1/2003 sa výslovne neupravuje právomoc vnútroštátnych orgánov konštatovať porušenie kartelového práva Únie bez uloženia sankcií. Naproti tomu má Európska komisia podľa článku 7 ods. 1 poslednej vety uvedeného nariadenia k dispozícii výslovnú právomoc zistiť porušenie po tom, čo bolo spáchané, pokiaľ má na tom oprávnený záujem.

107. Na rozdiel od názoru podniku Schenker sa však z neexistencie úpravy v článku 5 nariadenia (ES) č. 1/2003 v nijakom prípade nedá odvodiť, že by pre vnútroštátne orgány platil zákaz určiť iba existenciu porušenia bez uloženia sankcií. Nemožno to odvodiť ani dôkazom z opaku z právomocí Komisie podľa článku 7 ods. 1 poslednej vety nariadenia (ES) č. 1/2003.

108. Je síce pravda, že nariadenie (ES) č. 1/2003 vnútroštátnym orgánom hospodárskej súťaže a súdom príslušným pre túto oblasť vedome vyhradzuje určité právomoci, aby nedošlo k obmedzeniu vedúcej úlohy Komisie pri tvorbe európskej politiky hospodárskej súťaže,⁶⁹ ktorá je pevne zakotvená v tomto nariadení, a nového systému zákonnej výnimky. Komisia tak napríklad v rámci ECN predstavuje jediný orgán, ktorý je podľa článku 10 nariadenia (ES) č. 1/2003 oprávnený výnimočne deklaratórne stanoviť neuplatniteľnosť kartelového práva Únie,⁷⁰ naproti tomu môžu vnútroštátne orgány hospodárskej súťaže podľa článku 5 druhého odseku daného nariadenia rozhodnúť v každom prípade o tom, že v konkrétnom prípade neexistuje dôvod, aby začali konať, čo vylučuje vydávanie negatívnych rozhodnutí vo veci.⁷¹

109. Nemožno však predpokladať, že normotvorca na úrovni Únie chcel kompetencie orgánov hospodárskej súťaže a súdov členských štátov obmedziť aj v opačnom prípade, to znamená pokiaľ ide o právomoc určiť porušenie, ktorá je na tomto mieste predmetom záujmu. Ako už bolo uvedené, jeden z hlavných cieľov nariadenia (ES) č. 1/2003 spočíval v tom, aby sa vnútroštátne orgány zapojili intenzívnejšie ako dovtedy do presadzovania európskeho kartelového práva.⁷² Orgány hospodárskej

68 — Pozri bod 44 týchto návrhov.

69 — Pozri odôvodnenie 34 nariadenia (ES) č. 1/2003, v ktorom sa zdôrazňuje centrálna úloha orgánov Únie pri uplatňovaní zásad, ktoré sú upravené v článkoch 81 ES a 82 ES; pozri okrem toho rozsudky *Musique Diffusion française a i./Komisia* (už citovaný v poznámke pod čiarou 17, bod 105 na konci); zo 14. decembra 2000, *Masterfoods* (C-344/98, Zb. s. I-11369, bod 46 prvá veta), a moje návrhy vo veci *Expedia* (už citované v poznámke pod čiarou 28, bod 38).

70 — Pozri aj odôvodnenie 14 nariadenia (ES) č. 1/2003.

71 — Rozsudok *Tele 2 Polska* (už citovaný v poznámke pod čiarou 33, body 22 až 29 a 32).

72 — Odôvodnenia 6, 7 a 8 nariadenia (ES) č. 1/2003.

súťaže členských štátov by mali dostať viac, a nie menej možností na účinné uplatňovanie kartelového práva Únie.⁷³ V decentralizovanom systéme nariadenia (ES) č. 1/2003 je odhaľovanie, zisťovanie a prípadne trestanie prípadov porušenia európskych pravidiel hospodárskej súťaže pevnou súčasťou zoznamu úloh⁷⁴ a prispieva k účinnému presadzovaniu týchto pravidiel.

110. Možnosť číreho stanovenia porušenia predstavuje nevyhnutný obsah právomoci orgánov hospodárskej súťaže členských štátov ukladať sankcie podľa článku 5 prvého odseku poslednej zarážky nariadenia (ES) č. 1/2003 (*argumentum a maiore ad minus*). Bez toho, aby predtým došlo k určení kartelového deliktu, by totiž prípadné sankcie, ktoré orgán ukladá zúčastneným podnikom za ich správanie, neprichádzali do úvahy.

111. Vnútroštátne orgány hospodárskej súťaže, resp. súdy príslušné pre túto oblasť v nijakom prípade neprídu o svoju právomoc konštatovať porušenie, ak od uloženia sankcií upustia napríklad preto, aby odmenili korunného svedka za jeho spoluprácu v konaní vo veci kartelu. V záujme účinného presadzovania pravidiel hospodárskej súťaže Únie môže byť dokonca potrebné, aby sa v takom prípade – napriek upusteniu od sankcií – konštatovala existencia porušenia.

112. Ak by sa vnútroštátny orgán alebo vnútroštátny súd nezriekol len uloženia sankcie, ale vzdal by sa bežného konštatovania porušenia a jednoducho by zastavil kartelové konanie proti dotknutému podniku, mohol by vzniknúť mylný dojem, že jeho správanie na trhu bolo zákonné. Konštatovaním porušenia, ktoré má v skutočnosti rovnaký význam ako uloženie nulovej pokuty, sa naproti tomu nepochybne objasní a zdokladuje, že sa podnik previnil porušením pravidiel hospodárskej súťaže Únie.

113. To, či a akým spôsobom vnútroštátne orgány využijú svoju právomoc konštatovať porušenie bez toho, aby uložili sankcie, ktorá je implicitne uvedená v článku 5 nariadenia (ES) č. 1/2003, spadá do procesnej nezávislosti členských štátov. Z toho vyplýva, že nič nesvedčí proti tomu, aby vnútroštátny právny poriadok zaradil konštatovanie porušenia do voľnej úvahy príslušného orgánu, resp. príslušného súdu, alebo aby sa na to so zreteľom na článok 7 ods. 1 poslednú vetu nariadenia (ES) č. 1/2003 vyžadoval legitímny záujem pod podmienkou, že sa dodržiavajú zásady ekvivalencie a efektívnosti,⁷⁵ ktoré sú upravené v práve Únie.

114. Na základe zásady efektivity, ktorá je súčasťou cieľa účinného presadzovania kartelového práva Únie,⁷⁶ bude spravidla existovať legitímny záujem na konštatovaní porušenia, a to aj v prípade, ak sa upustí od uloženia sankcií. Dotknutý podnik totiž možno na základe takého konštatovania v budúcnosti po prvé stíhať ako opakovaného páchatela, ak by sa opätovne previnil porušením európskeho práva hospodárskej súťaže.⁷⁷ Po druhé, konštatovanie porušenia vyvoláva vo vzťahu k iným podnikom odstrašujúci signálny účinok a posilňuje sa dôvera všetkých trhových subjektov v účinnú silu pravidiel európskeho vnútorného trhu. V neposlednom rade bude úradné konštatovanie porušenia predstavovať pre podniky a spotrebiteľov, ktorých kartel poškodil, značné uľahčenie pri uplatňovaní občianskoprávných nárokov voči členom kartelu.⁷⁸

73 — Odôvodnenia 28 a 34 nariadenia č. 1/2003.

74 — Pozri najmä článok 5 prvý odsek a článok 6, ako aj odôvodnenia 6, 7 a 8 nariadenia č. 1/2003.

75 — V súvislosti s významom týchto zásad v kontexte práva hospodárskej súťaže pozri rozsudky z 20. septembra 2001, Courage a Crehan (C-453/99, Zb. s. I-6297), a Manfredi a i. (už citovaný v poznámke pod čiarou 65).

76 — V súvislosti s týmto cieľom pozri odkazy uvedené v poznámke pod čiarou 34.

77 — Bod 28 prvá zarážka usmernení z roku 2006.

78 — K významu súkromného presadzovania práva hospodárskej súťaže pozri okrem rozsudkov uvedených v poznámke pod čiarou 72 predovšetkým Bielu knihu o žalobách o náhradu škody za porušenie antitrustových pravidiel ES, ktorú Európska komisia predložila 2. apríla 2008 [KOM(2008) 165 v konečnom znení]. Komisia vo svojej Bielej knihe navrhuje opatrenia, ktorých účelom je „vytvorenie účinného systému presadzovania práva [hospodárskej súťaže]... prostredníctvom žalôb o náhradu škody, ktorý by dopĺňal, ale nenahrádzal ani neohrozoval presadzovanie práva verejnými subjektmi (strana 4, oddiel 1.2). Aj Súdny dvor EZVO mal nedávno príležitosť poukázať na význam súkromného presadzovania práva hospodárskej súťaže a zdôrazniť, že je to vo verejnom záujme (rozsudok z 21. decembra 2012, DB Schenker/Dozorný úrad EZVO, E-14/11, bod 32).

VI – Návrh

115. Vzhľadom na uvedené úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na prejudiciálne otázky, ktoré položil rakúsky Oberster Gerichtshof, odpovedal takto:

1. Za porušenie zákazu kartelov, ktorý je upravený v práve Únie, sa podniku nemôže uložiť pokuta, ak sa podnik mylil vo veci zákonnosti svojho správania (omyl pri posudzovaní zákazu) a tento omyl sa mu nedá vytknúť.
2. Omyl pri posudzovaní zákazu, v ktorom sa podnik nachádza, možno vytknúť, ak podnik dôveroval právnej rade advokáta alebo rozhodnutiu vnútroštátneho orgánu hospodárskej súťaže, v ktorých rozhodujúci právny problém nebol vôbec vysvetlený, resp. nebol vysvetlený výslovne.

V prípade porušení, ktoré začali pred 1. májom 2004, možno omyl pri posudzovaní zákazu okrem toho podniku vytknúť vtedy, ak Európskej komisii podľa článku 2 nariadenia (EHS) č. 17 včas nepodal žiadosť o vykonanie negatívneho atestu.

3. Nariadenie (ES) č. 1/2003 nezakazuje orgánom hospodárskej súťaže členských štátov, aby konštatovali samotné porušenie zákazu kartelov upraveného v práve Únie, ktorého sa podnik dopustil, a aby pri tom odhliadli od uloženia pokuty, ak sa dodržia všeobecné zásady ekvivalencie a efektivity upravené v práve Únie.